

Lavinia-Ileana GEAMBEI

**TRADIȚIONALISM ȘI MODERNISM ÎN INTERBELIC.
ȘASE TRASEE LIRICE**

Lavinia-Ileana GEAMBEI

**TRADIȚIONALISM ȘI MODERNISM
ÎN INTERBELIC.
ȘASE TRASEE LIRICE**

**EDITURA UNIVERSITARIA
Craiova, 2014**

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Laura BĂDESCU

Conf. univ. dr. Lavinia BĂNICĂ

Copyright © 2014 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al editorului.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GEAMBEI, LAVINIA-ILEANA

Tradiționalism și modernism în interbelic : șase trasee lirice / Lavinia-Ileana Geambei. - Craiova : Universitaria, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-14-0875-7

PREFAȚĂ

Volumul *Tradiționalism și modernism în interbelic. Șase trasee lirice* reprezintă un competent studiu de sinteză asupra a șase dintre reprezentanții emblematici ai liricii interbelice: Ion Pillat, Adrian Maniu, B. Fundoianu, Vasile Voiculescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga. Autoarea precizează în *Cuvânt-înainte* că selecția a avut la bază atât criteriul valoric, cât și pe cel al capacității poeziei lor de a reflecta îmbinarea celor două direcții literare majore ale epocii: tradiționalistă, respectiv modernistă.

Obiectivele generale și particulare ale lucrării sunt expuse în *Cuvânt-înainte*, alături de sursele de informare și analiză folosite. În mod sistematic structura lucrării va urmări aceste coordonate, dovedind rigurozitatea analizei întreprinse de autoare, pe un spațiu deloc monoton. De altfel, autoarea a rămas atentă constant la direcțiile tematice și ideologice pe care și le-a propus (tradiționalism vs modernism) și pe care a înțeles să le identifice distinct, dar și prin simbioză, în operele supuse analizei.

Lucrarea este necesară deopotrivă atât prin contribuția distinctă la înțelegerea fenomenului literar interbelic, datorată identificării și ilustrării celor două direcții majore, cât și prin analiza atentă a unor texte reprezentative pentru fiecare din cei șase poeți aleși, ca de altfel pentru poezia interbelică în general. Perspectiva este integratoare, fiindcă vizează întreaga operă lirică a fiecăruia dintre poeții propuși.

Demersul critic pornește de la validarea/ invalidarea locului pe care poetul/ poeții îl ocupă în viziunea istoricilor literari în sistematica poeziei interbelice românești. Autoarea face apel la ierarhii valorice stabilite anterior în critica noastră, de care însă se distanțează sau se apropie, fixând astfel un cadru pertinent în care plasează cu ușurință propria judecată, fundamentată prin apelul constant la lirica celui analizat.

Dovedindu-se o bună cunoscătoare a conceptului de poezie modernă, autoarea valorifică și eseistica unora dintre cei șase poeți,

reușind astfel să dea durabilitate interpretării critice. Elocvente aici rămân analizele dedicate lui Ion Pillat și Lucian Blaga. Cel din urmă, se știe că a surprins prin opțiunea lui de a colabora, o perioadă deloc neglijabilă, cu una dintre cele mai tradiționaliste reviste, „Gândirea”, fără a se abate de la traseul modernist pe care a înțeles să își plaseze întreaga operă în extensia ei lirică, dramatică sau filosofică. Autoarea a notat această opțiune, rămânând atentă la valențele distincte ale operei analizate.

Bine gândită și structurată, redactată cu acribie și conștiinciozitate, lucrarea *Tradiționalism și modernism în interbelic. Șase trasee lirice* pune în evidență calitățile de hermeneut ale autoarei.

Laura BĂDESCU

CUVÂNT-ÎNAINTE

Peisajul literaturii române interbelice este unul extrem de bogat, de variat, caracterizându-se prin manifestarea mai multor orientări și direcții literare. În această efervescentă creație, în poezie se disting îndeosebi două direcții literare: modernismul, și tradiționalismul „superior”, care, deși ar părea că se exclud reciproc, pot să realizeze o adevărată simbioză în opera aceluiași scriitor. Și proza cunoaște această diversitate în interbelic, scriindu-se proză științifico-fantastică, alături de proză poetică, proză de analiză psihologică, proză a autenticității, a absurdului, proză realistă, livrescă, existențialistă etc.

Literatura română interbelică este, așa cum apreciază Alex. Ștefănescu, o literatură pentru o societate evoluată, pentru că, în această perioadă de numai două decenii, în România s-a înregistrat un adevărat progres în foarte multe domenii, mai ales în cultură. Dar, așa cum arată același istoric și critic literar, „Marea realizare din perioada interbelică, dincolo de performanțele înregistrate în numeroase domenii, o constituie reconstituirea unui *stil de viață firesc*, pe care românii, de-a lungul istoriei, au avut foarte rar ocazia să-l practice. Decomplexați, neprovinciali, ei trăiesc în deceniile trei și patru ale secolului douăzeci asemenea unor europeni, fără să facă paradă de europenism”¹. Toate aceste aspecte și, mai ales, deschiderea spre spațiul cultural european, se regăsesc în literatura creată acum și se constituie în explicații reale pentru bogăția și diversitatea tematică și de expresie prin care se caracterizează aceasta.

Așadar, „societatea românească relativ liberă și prosperă și, în orice caz, evoluată, dintre cele două războaie mondiale, are o literatură pe măsură”².

¹ Alex. Ștefănescu, *Istoria literaturii române contemporane. 1941-2000*, București, Editura Mașina de scris, 2005, p. 13.

² *Ibidem*, p. 15.

Scriitori ca Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Adrian Maniu, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, B. Fundoianu, George Bacovia, alături de alții, propun noi modalități lirice în epocă, cu implicații profunde în evoluția poeziei noastre.

Tocmai de aceea, prezenta lucrare și-a propus să descrie și să analizeze traseele lirice marcate în spațiul literaturii noastre de către Ion Pillat, Adrian Maniu, B. Fundoianu, Vasile Voiculescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, subliniind îmbinarea armonioasă a direcției moderniste cu cea tradiționalistă, a influențelor din spațiul cultural european cu ceea ce ține de specificul cultural românesc. Selecția celor șase poeți a avut în vedere criteriul valoric, dar mai ales pe acela al reflectării în creația lor a celor două direcții literare majore: *modernism* și *tradiționalism*.

În descrierea traseului liric al fiecăruia dintre cei șase poeți menționați, demersul a avut în vedere abordarea poeziei lor, cel mai des, conform principiului cronologic, pe etape de creație, pentru ca astfel versurile de început să își întregească și să își amplifice semnificațiile în lumina revelatoare a producțiilor literare de mai târziu și invers. Însă, în cazul unui traseu liric desfășurat pe o perioadă foarte lungă, de peste șapte decenii, ca în cazul lui Arghezi, investigația întreprinsă aici a avut în vedere principiul tematic, mai ales că opera argheziană se caracterizează, printre altele, printr-o adevărată bogăție tematică.

Pe parcursul descrierii sintetice a liricii acestora, s-a urmărit și surprinderea aspectelor esențiale ce țin de receptarea critică a operei și autorului, invocându-se critici și istorici literari contemporani poeților, care au dominat interbelicul, până la cei de astăzi. S-a observat, de cele mai multe ori, că există puncte de vedere, interpretări, exegeze diverse, chiar contradictorii, subliniindu-se și în felul acesta originalitatea fiecărei lirici, ceea ce determină chiar această dificultate a încadrării într-o direcție literară sau alta.

De asemenea, pornind de la observația lui Nicolae Manolescu referitoare la poezia modernă, conform căreia „marii poeți moderni au pornit mereu de la reflecția asupra poeziei spre poezie”³, în abordarea liricii unora dintre cei șase poeți s-a avut în

³ Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Pitești, Paralela 45, 2008, p. 551.

vedere și valorificarea documentelor care conțin propria reflecție asupra poeziei. Căci poezie modernă înseamnă, în primul rând, descoperirea conștiinței de sine. De pildă, pentru înțelegerea liricii lui Ion Pillat, s-a folosit și volumul de eseuri *Tradiție și literatură* (1943), alături de seria de *Mărturisiri literare* făcute la Facultatea de Litere, București, în 1932.

Lucrarea *Tradiționalism și modernism în interbelic. Șase trasee lirice* se adresează în special filologilor, studenților la Litere și profesorilor de limba română, dar și aceluia care sunt interesați de cunoașterea și înțelegerea fenomenului literar interbelic.

Autoarea

ION PILLAT⁴

Opera lui Ion Pillat, fire sensibilă și delicată, cultivat și rafinat, cu disponibilități lirice indiscutabile, a provocat interpretări diverse, uneori chiar contradictorii, volumele sale succesive de poezie fiind comentate cu mult interes în revistele epocii, mai apoi dedicându-i-se studii întregi, monografii, scriitorul bucurându-se de o notorietate crescândă atât în rândul criticilor și istoricilor literari, cât și în cel al cititorilor, iubitorilor de poezie.

Originalitatea liricii lui Ion Pillat se naște, în primul rând, dintr-o îmbinare armonioasă a tradiției cu modernitatea, dintr-o îngemănare unică în literatura română a timbrului elegiac cu seninătatea clasică.

Pentru înțelegerea acestei armonii, trebuie să vedem care e accepțiunea termenului de *tradiție* în viziunea poetului. Volumul de eseuri al lui Pillat, *Tradiție și literatură*⁵, se deschide cu studiul intitulat *Tradiție și inovație*. Termenul de *tradiție* dobândește două accepțiuni. Astfel, există **o tradiție de profunzime**, „mai adâncă, originală, autohtonă, căci se confundă cu însuși sufletul profund, sufletul etnic, așa spune”⁶, **și o tradiție de suprafață**, „superficială, împrumutată..., oarecum periferică și străină eului adevărat”⁷. Dacă prima e dinamică, creatoare, cealaltă e un simplu „tipic” steril, care, „închis inovațiilor celor mai firești, nu face decât să prelungească, osificând-o, o imitație luată cândva de la străini”⁸.

Dacă *tradiția* are un dublu înțeles, și *inovația*, pentru care Ion Pillat introduce treptat termenul de *modernism*, va fi tratată în

⁴ Ion PILLAT (31.III.1891, București – 17.IV.1945, București), poet, traducător și eseist.

⁵ Ion Pillat, *Tradiție și literatură*, București, Casa școalelor, 1943, în volumul Ion Pillat, *Poezii*, Antologie, tabel cronologic și datarea poemelor: Cornelia Pillat, București, Editura Garamond Junior, [s.a.].

⁶ *Ibidem*, p. 8.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

aceiași fel. Astfel, Pillat distinge, pe de o parte, între un *spirit modern*, definit ca „o altoire rodnică și necesară oricărei tradiții vii”, căci o tradiție literară sau de altă natură, care la un moment dat n-ar fi împrăștiată de forme și de motive noi, generatoare de orizonturi sufletești nebănuite până atunci, ar putea ușor „să se transforme în *tipic steril* și să dispară”⁹, iar pe de altă parte, există *modernismul*, ca imitație fără teme, „un calc mincinos, care nu corespunde niciodată cu sufletul nostru adânc”¹⁰.

Așa cum a observat Cristian Livescu, în monografia dedicată lui Ion Pillat, aceste idei ale scriitorului, departe de a excela în conservatorism, se apropie mai degrabă de cele ale lui Blaga. „Pe când Blaga va apăsa pe posibilitățile de asimilare ale unei culturi, Pillat va accentua pe modelarea compensatorie, stabilind totodată și criteriile valorice care pot decurge din teoria sa subtil etnicistă: «Tradiția vie, adică cea adevărată, e incompatibilă cu *modernismul*, pe când spiritul modern distruge numai *tipicul*. În ultimă analiză, spirit modern și tradiție se completează armonice, fiindcă ele sunt două laturi ale unui același fenomen vital – pe când *tipicul* se identifică ușor cu *modernismul* imitator, reprezentând amândouă un fenomen morbid, unul de osificare senilă, altul de excrescență infantilă»”¹¹.

Așadar, o ideologie literară care propune o sinteză între „sufletul autentic al neamului” și spiritul artei europene, încercând parcă să împacă neosemănătorismul etnicist-ortodoxist al lui Nichifor Crainic cu sincronismul lui Eugen Lovinescu, de aceea vorbim de tradiționalism și modernitate la Ion Pillat. Nicolae Manolescu, însă, consideră ca „poetul a fost multă vreme atașat mai degrabă de poezia nouă, cum o numea Lovinescu, de simbolism și de modernism, decât de neoromantismul sentimental și rustic care ilustra poezia veche”¹², mai ales dacă ținem cont că pledoariile lui în favoarea tradiției au apărut pe la începutul anilor '30, chiar dacă

⁹Ion Pillat, *Tradiție și literatură*, p. 8.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Cristian Livescu, *Introducere în opera lui Ion Pillat*, București, Editura Minerva, 1980, p. 121.

¹² Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, p. 655.